

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

Факультет хореографічного мистецтва
Кафедра сучасної та бальної хореографії

Навчально-методична розробка з дисципліни
«МИСТЕЦТВО БАЛЕТМЕЙСТЕРА»
на тему:

**«СПЕЦИФІКА ПОСТАНОВОЧНОЇ РОБОТИ ХОРЕОГРАФА В
КОЛЕКТИВІ БАЛЬНОГО ТАНЦЮ З ВИКОНАВЦЯМИ РІЗНОГО
ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ ТА ВІКУ»**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальності 024 «Хореографія»
освітньо-професійної програми Бальна хореографія

Харків, 2022

УДК 792.82.071.2.027.5:793.33](073)
С71

Друкується за рішенням
ради факультету хореографічного мистецтва
(протокол №7 від 24.01.2022 р.)
Рекомендовано кафедрою сучасної та бальної хореографії
(протокол №8 від 21.01.2022 р.)

Рецензенти:

Ірина МОСТОВА, кандидат мистецтвознавства, декан хореографічного факультету ХДАК, член Національної хореографічної спілки

Наталія ЦИГАНОВСЬКА, старший викладач, завідувач кафедри фізичної культури ХДАК, майстер спорту

Укладач:

Олександра ШИРОКОВСЬКА, старший викладач кафедри сучасної та бальної хореографії

Специфіка постановочної роботи хореографа в колективі бального танцю з виконавцями різного професійного рівня та віку: навч.-метод. розробка з дисципліни «Мистецтво балетмейстера» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 024 «Хореографія», освітньо-професійної програми Бальна хореографія. Харків. держ. акад. культури; уклад. О.М. Широковська – Харків : ХДАК, 2021 – 16 с.

Навчально-методична розробка «Специфіка постановочної роботи хореографа в колективі бального танцю з виконавцями різного професійного рівня та віку» розкриває актуальні проблеми роботи хореографа, працюючого в галузі бального танцю з виконавцями різного типу.

Для студентів та викладачів спеціальності «Хореографія», слухачів системи підвищення кваліфікації та післядипломної освіти.

УДК 792.82.071.2.027.5:793.33](073)

© Харківська державна академія культури, 2022 рік
© Широковська О.М, 2022 рік

ВСТУП

В хореографів, як і в художників, музикантів, дослідників та інших фахівців творчих професій є необхідність постійного самовдосконалення — вони навчаються та навчають інших усе життя. Є потреба використовувати всі наукові та практичні досягнення для оптимізації процесів навчання та репетицій, щоб за допомогою скорочення впливу негативних факторів збільшити тривалість професійної кар'єри танцюриста, виховати грамотного виконавця з яркою творчою особистою манерою танцю.

Навчання танцям потребує системного підходу. Кожен урок, кожна репетиція мають певні риси згідно методики навчання бальним танцям. Як аспекти роботи хореографа вони можуть утворити спрямованість занять, та включають в себе: фізіологічні аспекти, психологічні аспекти, просторові аспекти, музичні аспекти, ритміко-динамічні аспекти, естетичні аспекти, творчі та художні аспекти.

Якщо педагог розуміє актуальні інтереси та потреби танцюриста, не ігнорує прагнення у самоствердженні, самовираженні, то дане конструктивне ставлення викладача підвищує мотивацію учня у процесі навчально-тренувальної практики та змагальної діяльності. Такий підхід народжує справжній творчий процес. Саме правильна педагогічна логіка та педагогічний вплив допомагає з можливостей та цілей зробити діалектичну єдність. Існує небезпека втратити педагогічне керівництво, якщо надто часто пред'являти завищені або занижені вимоги (наприклад, коли танцюриста, який в захваті від європейської програми зобов'язують виконувати латиноамериканську програму, та роблять його статистом в цьому виді бального танцю). Але ситуація може майже щодня змінюватись у зв'язку з різними вимогами до художньої та танцювальної роботи.

Особливо актуальною є тема мотивації танцюриста у зв'язку з сьогочасною епідеміологічною обстановкою, коли майбутнє бальних танців виглядає не таким перспективним як раніше. Проте нові форми взаємодії відкривають нові шляхи розвитку.

Метою даної методичної розробки є розкриття актуальних проблем роботи хореографа, працюючого в галузі бального танцю з виконавцями різного типу.

Структура розробки включає два основних розділи:

1. Актуальні проблеми сучасної підготовки виконавців бальних танців
2. Специфіка постановочної роботи хореографа в колективі бального танцю з виконавцями різного професійного рівня та різного віку

Матеріали розробки призначені для спеціалістів в галузі хореографії, студентів та викладачів спеціальності «Хореографія», слухачів системи підвищення кваліфікації та післядипломної освіти, керівників колективів бального танцю, тренерів клубів спортивного бального танцю.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКОНАВЦІВ БАЛЬНИХ ТАНЦІВ

Бальний танець постійно активно розвивається. В даний момент часу феномен бального танцю прийшов до наступного стану, а саме: конкурсний напрямок танцю, що є найбільш затребуваним у всьому світі і розвивається в двох видах - спортивний бальний танець і танцювальний спорт, а також, як окремих напрямки, сценічні форми бальної хореографії.

До виконавців бального танцю висуваються певні вимоги, задоволення яких передбачає наявність спеціальної підготовки.

При підготовці танцюристів бального танцю прийнято виділяти такі види підготовки: фізична, технічна, хореографічна, психологічна, тактична, теоретична, артистична підготовка. Проаналізуємо види підготовки танцюристів найвищої кваліфікації.

Фізична підготовка – це організований процес, спрямований на:

- всебічний розвиток організму, зміцнення опорно-зв'язувального апарату, серцево-судинної та дихальної систем, удосконалення діяльності вегетативної та центральної нервової систем;

- Зміцнення здоров'я та підвищення працездатності;

- Розвиток фізичних якостей, необхідних для успішного освоєння техніки танцювальних рухів, та виконання їх з необхідною якістю: амплітудою, швидкістю, силою.

Вона поділяється на:

Загальна фізична підготовка (ЗФП) – це підготовка, що здійснюється безвідносно до конкретного виду діяльності людини та спрямована на зміцнення здоров'я та різнобічний розвиток танцюриста, підвищення працездатності та розвиток фізичних якостей без урахування специфіки бального танцю

Спеціальна фізична підготовка (СФП) – це спеціально організований процес, спрямований на розвиток та вдосконалення фізичних якостей, необхідних для успішного освоєння та якісного виконання рухів конкретного виду танцю – латиноамериканського чи європейського.

Технічна підготовка – це процес формування техніки рухів та вдосконалення її до максимально високого ступеня. У процесі технічної підготовки вирішуються завдання щодо набуття необхідних рухових умінь та рухових навичок. Поняття техніки включає безліч аспектів: педагогічний, естетичний, психологічний, фізіологічний, біомеханічний. Одним із основних завдань індивідуальної технічної підготовки є оволодіння мистецтвом володіння своїм тілом.

Поряд з індивідуальною технікою існує парна техніка. Дуєтність відрізняється взаєморозумінням партнерів, синхронністю виконання парою танцювальних рухів, здатністю проникливого розуміння творчого процесу створення неповторного, глибоко емоційного танцювального образу, внаслідок об'єднання, злиття рухів партнерів у єдине ціле

Хореографічна підготовка – це процес навчання техніці рухів, елементів та з'єднань чотирьох танцювальних систем: класичного, історико-побутового, народно-сценічного та бального танцю. Хореографічна підготовка виховує культуру руху, удосконалює фізичну підготовленість, розвиває пластику та музичність.

Важливе значення має психологічна підготовка, спрямована на формування та вміння зберігати оптимальний психологічний стан (спокій, самоволодіння) при сильній нервовій напрузі, серйозній конкуренції, невдачах, лідируванні

Базова психологічна підготовка включає: розвиток важливих психологічних загальних функцій та якостей (уваги, мислення, пам'яті, уяви); розвиток професійно важливих здібностей (координації, музичності, емоційності, здатності до самоаналізу); формування значних моральних та вольових якостей (цілеспрямованості, дисциплінованості, завзятості, самостійності, ініціативності); формування умінь регулювати психічний стан, зосереджуватись перед виступом

Психологічна підготовка до репетицій повинна вирішувати два основних завдання: формування мотивації до напруженої тренувальної роботи, та створення правильного відношення до режиму харчування, до режиму дня, тренувальних навантажень та вимог.

Психологічна підготовка до змагань (якщо танцюрист бере участь у змаганнях) має розпочинатися задовго до змагань. Вона спирається на базову підготовку і має вирішувати такі завдання:

- Формування значних мотивів змагальної діяльності, постановка адекватних завдань;
- Оволодіння методикою формування оптимального емоційного стану перед змаганнями;
- Розробка та освоєння індивідуальної системи безпосередньої підготовки до виступу

У зв'язку із застосуванням великих тренувальних навантажень та значним специфічним навантаженням на опорно-руховий апарат у системі підготовки танцюристів високого класу повинні бути передбачені відновлювально-реабілітаційні заняття

Тактична підготовка – така підготовка, що допомагає танцюристам найбільш ефективно реалізувати свої індивідуальні можливості та досягти найвищого змагального результату на конкурсах. В тактичній підготовці можна виділити такі прийоми:

- 1) Підбір у пару танцюристів, які мають приблизно рівні вагостові показники, фізичну та технічну підготовленість, виконавський стиль;
- 2) Вибір рухів, що відповідають класу майстерності та віку, складання конкурсної програми з урахуванням фізичних, технічних та емоційних можливостей танцюристів;
- 3) Раціональне використання індивідуальних можливостей кожного з танцюристів

4) Розробка способів поведінки в екстремальних ситуаціях за тієї чи іншої помилки, втрати взаємодії в парі, щоб звести збивку до мінімуму і якнайшвидше;

5) Зовнішнє оформлення пари – костюми, зачіски, вихід на майданчик, уклін також мають значення.

І якщо всім вище названим видам підготовки приділяється достатня увага, тобто є два види підготовки, які недостатньо застосовуються педагогами бального танцю, у зв'язку з тим, що превалує конкурсний бальний танець та більшість танцюристів-бальників захоплені саме конкурсною складовою цього виду хореографії. А це:

Теоретична підготовка – це процес оволодіння спеціальними знаннями, що стосуються танцювальної діяльності: історією культури та історією інших видів хореографії, історією бального танцю, основами музичної грамоти та хореографічної композиції, історією костюма. Адже саме хороший рівень теоретичної підготовки дає можливість танцюристу розуміти сутність процесу, виявляти креативність та самостійність, допомагати педагогові у вирішенні спільних творчих завдань, допомагає створити інтелігентний та оригінальний художній хореографічний образ.

Артистична підготовка – робота над танцювальною виразністю, над створенням художнього образу, над пластичною та музичною складовою образу, над естетикою ліній тіла, культурою руху, манерою тримати поставу залежно від образу та танцювального матеріалу, пантомімою та мімікою, ракурсом, акторським перевтіленням, над змістом та якістю танцювальних жестів. І на жаль, поки немає достатньо переконливої педагогічної методики виховання танцювальної виразності, є лише окремі прийоми та способи, найчастіше запозичені їх інших педагогічних методик та виховних освітніх систем.

А відбувається це тому, що досі не вирішено питання підготовки кадрового складу для всіх напрямків бальної хореографії. Найчастіше це більш-менш талановиті виконавці-практики, які пройшли відмінну виконавську школу, але відчувають брак балетмейстерських навичок, загальної художньої культури, знань з деяких спеціальних предметів: історії культури, мистецтва балетмейстера, аналізу музичних творів, методикою роботи з хореографічним колективом і т. п. Безумовно, не вистачає знань і запозичення методів і методики, напрацьованих десятиліттями в класичному та народному танці. Що, звичайно ж впливає на якість викладання в бальному танці, і творча складова часто відходить на другий план, а бальні танці все більше набувають риси спорту, а не мистецтва. Не можна забувати, що бальна хореографія виникла на основі історико-побутових танців – головним чином придворних, світських, у яких пластичний етикет грав головну роль, визначаючи стиль, зміст та манеру виконання танців. І в сучасній гонитві за кубками та медалями на конкурсах забувається головне – душа бального танцю

Ці негативні тенденції, можна побороти уважним вивченням історії бального танцю, шанобливим ставленням до його витоків і традицій, а також

розумінням його естетичної суті і цінності. Пам'ятаючи, що гармонійний розподіл у тренувальному процесі всіх видів підготовки може призвести до бажаного результату. Та не забуваючи, що Школи танців завжди були оплотом естетичної культури людини.

При підготовці танцюриста від початкового до найвищого рівня необхідно пам'ятати, що за динамікою та витонченістю ліній бального танцю ховаються багатогодинна планомірна підготовка. Щоб у результаті отримати відточений віртуозний рух, потрібно докласти чимало сил.

Тренувальний процес важливо цілеспрямовано планувати як на поточний танцювальний сезон, так і на разове тренування. На початку будь-якого танцювального тренування проводиться розминка, що триває 5-10 хвилин. Її метою є розігрів м'язів, суглобів та зв'язок. Тут можна використовувати розминку у вигляді стрибкових, бігових вправ, аеробіки. Завдяки цьому етапу кровоносна і дихальна системи організму, суглоби танцівника будуть добре підготовлені до майбутніх навантажень.

Загальний тренувальний план передбачає певні розділи роботи:

- постановка корпусу танцюриста (робота м'язів спини та черевного преса);
- збільшення амплітуди розтягування м'язів та зв'язок (для махів, високих кіків, глибоких випадів, повільного підняття ноги та інших елементів);
- зміцнення м'язового тону, пластики та статички хребетного стовпа;
- постановка рук (гнучкість та динаміка рук, синхронізація та координація, їх об'ємність та артистичність);
- розробка колінних суглобів та гомілкостопу;
- встановлення балансу (стійкість, рівновага);
- обертальна техніка;
- сила м'язів ніг (прокачування всіх областей);
- розвиток м'язової уваги та пам'яті;
- вдосконалення швидкісних якостей та реакцій;
- вироблення самоконтролю за виконуваними рухами;
- вироблення внутрішньої енергетики та артистизму в танці (взаємодія всередині пари, наповнення паркетного майданчика, видовищність та театральність виконання).

Обов'язковим є планування часу на кожен етап тренування, змінювання розділів залежно від рівня засвоєння інформації. Наприкінці кожного заняття ідеальним буде запропонувати виконавцям відключитися від контролю над технічною стороною та станцювати всі танцювальні композиції, звертаючи увагу лише на артистичну та емоційну складову танцю.

При грамотно складеному навчально-тренувальному плані гарний результат є неминучим.

СПЕЦИФІКА ПОСТАНОВЧОЇ РОБОТИ ХОРЕОГРАФА В КОЛЕКТИВІ БАЛЬНОГО ТАНЦЮ З ВИКОНАВЦЯМИ РІЗНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ ТА РІЗНОГО ВІКУ

Інтерес до навчання та виховання людини засобами бальної хореографії зростає рік у рік. І це не випадково. Симбіоз танцювальної культури та спорту став ефективним засобом розвитку та виховання підростаючого покоління. Фахівці, які мають знання та досвід роботи в галузі навчання танцям, охоче працюють із населенням різного віку. Віковий діапазон залучених людей у заняття танцями включає дітей від трьох років до осіб старшого похилого віку.

Є загально визнане у всьому світі поділення виконавців бальних танців на вікові категорії:

Супер Бебі 3-4 років

Діти 5-7 років

Ювенали 1 – 8-9 років

Ювенали 2 – 10-11 років

Юніори 1 – 12-13 років

Юніори 2 – 14-15 років

Молодь 1 - 16-18 років

Молодь 2 – 19-20 років

Дорослі – 21 та старші

Сеньйори 1 – 35-44 років

Сеньйори 2 – 45-54 років

Сеньйори 3 – 55-64 років

Гранд сеньйори – 65 та старші

Весь педагогічний процес в бальному танці добре структурований завдяки існуючій класифікації танцюристів, що виражена у літерному еквіваленті. Подібна система дозволяє будь-якій людині легко та доступно увійти в цей педагогічний процес у будь-якій віковій категорії, у будь-який класифікаційний етап, та продовжити, в силу своїх здібностей та можливостей, шлях розвитку, навчання та вдосконалення від початкового етапу до вищих особистих результатів.

1-й Початковий етап: категорії Дебют (виконує 2 танці – повільний вальс, ча-ча-ча), Атестація (виконує 3 танці – повільний вальс, ча-ча-ча, джайв), Школа (виконує 4 танці – повільний вальс, квікстеп, ча-ча-ча, джайв),

2-й етап, Класифікація: N клас (виконує 4 танці – повільний вальс, квікстеп, ча-ча-ча, джайв), E клас (виконує 6 танців - повільний вальс, танго, квікстеп, ча-ча-ча, самба, джайв), D клас (виконує 8 танців - повільний вальс, танго, віденський вальс, квікстеп, ча-ча-ча, самба, румба, джайв)

3-й етап, Основний: C клас (виконує 10 танців рівня advanced - повільний вальс, танго, віденський вальс, повільний фокстрот, квікстеп, ча-ча-ча, самба, румба, пасодобль, джайв), B клас (виконує 10 танців рівня

freestyle - повільний вальс, танго, віденський вальс, повільний фокстрот, квікстеп, ча-ча-ча, самба, румба, пасодобль, джайв)

4-й етап, Вищі досягнення: А, S(M) класи (виконує 10 танців рівня freestyle - повільний вальс, танго, віденський вальс, повільний фокстрот, квікстеп, ча-ча-ча, самба, румба, пасодобль, джайв)

Під час організації та проведенні хореографічних занять з виконавцями будь-якого віку слід дотримуватися наступних загальних вимог:

1. Постановка перед кожним заняттям навчальних, виховних, розвиваючих та оздоровчих завдань;

2. Добір змісту заняття відповідно його тематиці, меті й завданням;

3. Використання різнохарактерного, образного музичного матеріалу, що відповідає завданням кожної частини заняття;

4. Повторення попереднього й подача нового матеріалу з обов'язковим його закріпленням шляхом багаторазового, варіативного використання;

5. Зміна видів діяльності, оптимальне дозування припустимого навантаження для кожного віку;

6. Поєднання репродуктивного й продуктивного видів діяльності, надання танцюристам свободи у виборі способів рішення творчих завдань;

7. Здійснення індивідуально-диференційованого підходу (урахування фізичних можливостей, психічних та статевих особливостей, інтересів танцюристів);

8. Використання різноманітних методів і прийомів, що стимулюють рухову, розумову, пізнавальну й творчу активність;

9. Створення цікавої атмосфери, що сприяє підвищенню інтересу до бального танцю;

10. Створення атмосфери захищеності й комфортності під час заняття, доброзичливий характер спілкування з педагогом;

11. Особиста участь педагога у виконанні танцювальних рухів;

12. Підведення підсумків з аналізом діяльності танцюристів, повідомлення мети наступного заняття для мотиваційної готовності до наступних занять

Як у природі, так і у фізичному та духовному розвитку все відбувається крок за кроком, поступово та послідовно. Це і є еволюція. Так має відбуватися і в танці. Найкращий приклад в цьому – хореографія класичного танцю. Навчальний матеріал в ній побудований з дотриманням органічної та зрозумілої послідовності. Урок хореографії любого виду танцю треба завжди будувати логічно правильно, гармонійно. Якщо у танцюриста виникають негативні відчуття, педагог-хореограф повинен відразу відреагувати і роз'яснити йому, яке велике значення для художнього чи педагогічного задуму має саме цей рух, що після ретельного розучування він стане природнішим і вже не суперечитиме почуттю тіла. У зв'язку з цим дуже важливо, щоб учень якомога раніше отримав точне уявлення про те, як ця хореографія має виглядати в результаті розучування та інтерпретації.

Останнім часом поширення набула така форма бального танцю, як соло або соло-леді. Соло-латину та соло-стандарт можна розглядати як

перетворені традиційні бальні танці, в яких рухи зібрані в композиції для виконання одним танцюристом. Ця форма знаходиться зараз в процесі своєї еволюції та розвитку, та поступово набирає своїх прихильників. При підготовці соло-виконавиць бального танцю всі основні засади роботи залишаються незмінними.

Але, традиційно бальні танці виконуються парою танцюристів. Розглянемо актуальні проблеми роботи з парами спортивного бального танцю.

На виховання успішної, конкурентної пари впливає комплекс зовнішніх та внутрішніх факторів:

1. Зовнішні фактори: їх фізичні (вроджені та набуті) здібності, антропометричні дані партнерів, такі, як зріст, вага, довжина ніг та рук, комплекція, статура; набутий рівень танцювання, та здібності; фінансові можливості;

2. Внутрішні фактори: зацікавленість батьків, мотивація танцюристів, психологічна сумісність партнерів, їхній загальний рівень культури (у тому числі вміння партнерів самостійно боротися з конфліктними ситуаціями).

Позиція в парі, рамка, робота ніг і стоп, презентація, стиль пари, шейп безпосередньо пов'язані із зовнішніми факторами. Ефектно виглядають на паркеті стрункі та високі партнери, такі пари зазвичай спеціалізуються на європейській програмі. Коли партнери середнього або високого зросту, з добре розвиненими м'язами та пропорційним співвідношенням м'язової та жирової тканини, зазвичай такі пари чудово виступають у латиноамериканській програмі. Природні та набуті фізичні здібності перекликаються, частково із зовнішніми даними, але частково пов'язані з фінансовим становищем та організацією тренувального процесу. Під природними здібностями мається на увазі вроджене почуття ритму, наявність музичного слуху, координація рухів, хороший вестибулярний апарат, хороший м'язовий тонус. Набуті можливості - якості, що розвиваються в процесі навчання, під час тренувань та занять: почуття ритму, музична чуйність, культура та виразність рухів, координація, сила, витривалість та інші необхідні для досягнення виконавської майстерності фізичні та танцювальні дані. Рівень підготовки нерозривно пов'язаний з фінансовими вкладеннями. Зайве говорити, що заняття танцем з педагогом, музикою з викладачами та інші заняття допомагають розвинути природні здібності. І, звичайно ж, якість та обсяг тренувань, майстер-класи, семінари, збори, які відвідує пара, допомагають відточувати майстерність, підняти її на новий рівень. А без фінансових вкладень це неможливо.

Внутрішні фактори заслуговують на особливу увагу і відповідальність педагога.

Зацікавленість батьків, які вкладають значні кошти у розвиток танцювальної пари, возять дітей на тренування та турніри, займаються костюмами, допомагають морально, допомагає сформувати правильно спрямовану мотивацію самих танцюристів. Саме при однаковому

зацікавленні батьків обох партнерів є можливість плідної стабільної роботи з парою.

Мотивація - це внутрішнє спонукання танцюристів до досягнення мети яке допомагає долати серйозні навантаження.

Можливі проблеми з мотивацією виконавця бальних танців перераховані нижче:

некомпетентність;

яскраво виражене почуття марнославства;

недостатня обов'язковість;

одностороннє орієнтування на результативність;

педагог примушує танцюриста до розвитку;

часта зміна настрою;

відсутність орієнтиру на успіх;

страх перед суперниками на змаганнях;

відсутність інтересу до процесу.

Велике фізіологічне та психічне навантаження на уроках або репетиціях призводить до того, що постійні докори, зауваження, погрози та покарання з біку викладача гальмують педагогічний процес. Отже, на заняттях та репетиціях мають переважати заохочення та похвала. Це не означає, що педагог-хореограф повинен набиватися в друзі до танцюристів. Це поставить під питання його щирість.

Психологічна сумісність партнерів є дуже важливим фактором успіху пари, це - характеристика тривалої взаємодії для людей, коли прояви індивідуальних рис характеру не призводять до міжособистісних протиріч, це вміння вибудовувати конструктивні взаємини.

Темперамент та склад характеру партнерів повинні дозволяти парі комфортно існувати та виробляти спільні цілі.

Загальна культура дозволяє налагодити початковий контакт у парі, а згодом попереджати або продуктивно вирішувати конфліктні ситуації.

Дуже важлива робота педагога по підборі партнерів у пару, по контролю за співпадінням зовнішніх та внутрішніх факторів партнерів. Тому, що в іншому випадку виникають стресові ситуації, в рамках яких стає неможливим творчий процес та розвиток танцюристів. Тільки знання специфіки бальних танців може допомогти стабільному багаторічному розвитку пари та досягненню гармонії.

Наступним важливим етапом роботи хореографа є складання змагальних композицій або танцювальних творів для тих чи інших виконавців.

Розглянемо основні аспекти створення хореографом змагальної композиції з бальних танців.

З поняттям «композиція» пов'язані поняття «хореографічна лексика» та «хореографічний текст». Хореографічна лексика – це окремі рухи та пози, з яких формується танець, як художнє ціле. На основі хореографічної лексики складається хореографічний текст, який представляє собою сукупність елементів, об'єднаних в певній послідовності. Основною

одиницею хореографічної лексики бального танцю є «фігура» - з'єднання рухів в певній послідовності.

Важливим моментом навчального процесу є танцювальне оснащення бальних танців. Програма змагань складається з п'яти європейських та п'яти латиноамериканських танців. В даний час європейські бальні танці включають 139, а латиноамериканські – 177 основних танцювальних фігур, всього понад триста шістнадцяти основних фігур, елементів та рухів. Цей навчально-методичний матеріал є основою всієї танцювальної підготовки танцюристів. Фігури бального танцю можна поділити на «базові» та «ускладнені». Базові фігури чітко регламентовані, описані в спеціальній літературі та розділені на декілька груп згідно класів танцювальної майстерності. Вивчення та освоєння танцювальних фігур та технічних дій програмних танців, згідно класифікації дозволяє розвивати та виховувати майстрів високого класу, здатних втілювати танцювально-музичні твори у всій їх красі та різноманітті.

Залежно від дозволених правилами фігур для різних класів змагальна композиція може бути «класифікаційною», або композицією для «відкритого класу»

Створення композицій при цьому суттєво відрізняється

В першому випадку основними факторами створення композиції є не тільки перелік дозволених класифікаційними правилами фігур, а ще й рекомендовані підручниками оптимальні варіанти з'єднання їх між собою. Але також обов'язково враховувати наступні принципи створення композиції:

1. Відповідність музичного фразування танцю
2. Циклічність
3. Гармонійне співвідношення стаціонарних, прогресивних, обертальних фігур
4. Композиційна гармонія

В другому випадку відносна свобода вибору танцювальної лексики дозволяє реалізовувати більш глибокі завдання та принципи. Зі всієї великої кількості фігур необхідно вибрати ті, які найкращим чином розкриють потенціал та індивідуальність танцівників, допоможуть сформувати неповторний стиль пари, краще розкриють характер танцю. На перший план вийдуть наступні принципи:

1. Відповідність музичному матеріалу – фразування, ритм, мелодія
2. Динамічна гармонія
3. Композиційна гармонія
4. Художня виразність
5. Багатство та різноманітність трюків, поз, акробатичних фігур, та їх доречність
6. Відповідність рівня майстерності виконавців
7. Імпровізаційність та варіативність
8. Однорідність композиції, яка дає можливість виконавцю за короткий проміжок часу продемонструвати свої найкращі вміння та якості

При складанні композицій високого рівня складності є практика переносу фігур з одного танцю до іншого, а іноді навіть можливе використання фігур з іншої танцювальної дисципліни. Але все це вимагає від хореографа наявності високого художнього смаку та розуміння специфіки створення композиції для конкретної програми. Також необхідно пам'ятати, що композиція будь-якого рівня складності повинна «читатися» на танцювальному майданчику.

При складанні змагальної композиції з любої програми необхідно враховувати, що виконавець заздалегідь не знає під яку музику він буде її виконувати, яка кількість пар буде одночасно з ним знаходитись на танцювальному майданчику і як вони будуть переміщуватись по площадці, де саме буде розміщено суддів та глядачів, час, на протязі якого на нього будуть дивитись судді. Все це ускладнює роботу постановника. Вимагає від нього творчого підходу, уважного аналізу, продумування заздалегідь можливих ситуацій, та потребує від нього глибоких знань специфіки постановочної роботи в бальному танці.

Особливий інтерес викликає напрямок формейшен як хореографічна форма спортивного бального танцю. Це танець, який виконується командою танцюристів високого рівня (6-8 пар), заснований на рухах європейського або латиноамериканського бального танцю, який характеризується стильовою єдністю костюмів учасників, синхронністю кроків та вивіреністю побудов. Також це змагальна форма спортивного бального танцю, стандартизована певними критеріями суддівства та конкурсними вимогами та правилами (тривалість композиції, зміна танцювальних ритмів, тощо). В ансамблевому виконанні формейшен відмінною рисою є те, що індивідуальні особливості кожного танцівника повинні бути підпорядковані співдружнім діям усіх 16 спортсменів, об'єднаних командною участю у змаганнях. При цьому визначальним у спільних діях є забезпечення необхідної швидкості та синхронності виконання руху, тотожність в амплітуді рухів, прикладених зусиль та витривалості, та дотримання суворої узгодженості рухів у груповому виступі.

При створенні композиції для команди формейшен все побудовано на загальній для всіх формі рухів. Цілісне уявлення команда показує лише у тому випадку, коли всі пари формейшен незалежно від перебудов і переходів у певні малюнки будуть демонструвати високу танцювальну якість. Цього ефекту важко досягти, тому що через специфіку ансамблевого танцювання деякі фігури та пози відхиляються від звичних норм, щоб досягти певного малюнку на майданчику. Для переходів у певні точки та заздалегідь визначені місця для створення цілісного малюнка звичні ступені поворотів для деяких пар ансамблю можуть бути змінені, також можуть бути змінені напрями руху, які теж будуть залежати від ліній та від вимог групової композиції, а значить будуть відрізнятись від звичних у парному танцюванні. Важливою ланкою підготовки композиції формейшен є доцільна розстановка пар у команді – зазвичай 1-а лінія складається із стабільних, досвідчених та надійних пар, а 2-а – складається з пар нижчого рівня, які мають нижчий клас

майстерності. Також прийняття певних постановочних рішень вимагає режисерського опрацювання композиції.

Окремим пластом діяльності є сценічні форми бального танцю.

В бальному танці не так широко розповсюджений сценічний вид танцю, так зване шоу. Але ця діяльність має дуже важливе значення. Музичний матеріал, костюм, пластика, жести, пантоміма виконавця, хореографічна композиція, навіть світлове оформлення виступу, – все це саме в шоу в органічній єдності поєднується в художній образ, у витвір мистецтва. Танцюрист – виконавець для створення художнього образу може використовувати такі засоби: пластику тіла; танцювальний рух; танцювальну позу; танцювальний жест; динаміку пластики – темп; музично-пластичний ритм; просторову амплітуду виконання руху; просторовий напрямок, розташування, переміщення та ракурс фігури танцівника; пантоміму та міміку; акторську майстерність (як засіб перетворення та розкриття художнього образу); форму тіла танцівника (візуальний образ-силует – манеру тримати поставу); костюм та макіяж; лексичну та просторову композицію танцю; хореографічну режисуру - драматургію та деякі інші. Усі ці компоненти у художній реальності мають знакові функції. Арсенал виразних засобів дуже багатий, потрібно тільки створити умови для їх використання в бальному танці. Саме створення композиції для сценічного шоу бального танцю кидає справжній виклик хореографу-постановнику і дозволяє проявити свій творчий потенціал.

В нинішній час є ще один важливий аспект роботи хореографа з виконавцями. Сьогодні кидає педагогу складне завдання в вигляді роботи в умовах пандемії та самоізоляції. Змінюється менталітет людей. Багато спеціалістів переходять на віддалену роботу. Бальні танці на відстані - перспектива туманна. Незрозуміло й те, як будуватиметься викладацька робота. У режимі відеоконференцій піднести якісний матеріал можна, хоча це не просто й одних танцювальних знань, умінь, навичок буде вкрай замало. Потрібні студія, професійне обладнання, фахівці з відеозйомки та супроводу відеоконтенту в мережі, широкосмуговий доступ в інтернет. Стихійно у мережі з'являються обговорення тренувальних процесів за умов самоізоляції. Викладачі діляться досвідом того, як вони підтримують зв'язок із учнями, наводять приклади практичних вправ, публікують онлайн-заняття. З'являється альтернатива класичним змаганням у вигляді відеоконкурсів одиночного та парного виступів на кшталт проекту «Я можу! Онлайн». Звичайно, будемо сподіватись на подолання всесвітньої кризи. Але на даний момент поки немає методик, гідних замінити особисте спілкування педагога та виконавця. Але якщо прийняти процеси, що відбуваються і відштовхуватися не тільки від власних компетенцій, а й від соціальних потреб, то можна знайти масу потенційних можливостей.

В заключення можна сказати, що високі досягнення в бальних танцях, як і в інших видах діяльності, не приходять ні звідки – для цього потрібно багато і свідомо працювати, а головне, думати, та бути постійно у пошуку вирішення проблем

ЛІТЕРАТУРА

1. Совершенствование системы подготовки в танцевальном спорте : материалы XV всероссийской научно-практической конференции, 5 февраля 2015 г. М.: ФГБОУ ВПО «РГУФКСМиТ», 2015.-59 с.
2. Т.С.Зиновьева. Виды подготовки спортсмена-танцора высшей квалификации команды формейшен в спортивных танцах: характеристика сущности / Вестник ТГУ, т.20, вып.12(152), 2015.
3. Платонов В.М. Система підготовки спортсменів в олімпійському спорті: загальна теорія та її практичне застосування, Київ : Олімпійська література, 2004. 808 с.
4. Современный спортивный бальный танец: исторический опыт, современные проблемы, перспективы развития: Межвузовская научно-практическая конференция, 22 февраля 2013 г. СПб : СПбГУП, 2013. 64 с.
5. Лисенко А.О., Горбенко О.В. Спортивні танці (європейська програма): навч. посіб. Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. 344 ISBN 978-617-7912-32-2
6. Спортивно-танцевальная классификация фигур и вариаций по программам сложности в стандартных танцах: (метод. материал для студентов ин-тов физ.культуры) / сост.: А.В.Машков, А.М.Машкова. М.: ФОН, 1996. 30 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Харківської державної академії культури [Електронний ресурс] : сайт. — Режим доступу: <http://lib-hdak.in.ua/>.
2. Репозиторій ХДАК [Електронний ресурс] : сайт. — Режим доступу: <http://195.20.96.242:5028/khhdak-xmlui/>.
3. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка [Електронний ресурс] : сайт. — Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com/>.
4. Харківська міська спеціалізована музично-театральна бібліотека імені К. С. Станіславського [Електронний ресурс] : сайт. — Режим доступу: <http://mtlib.org.ua/>.
5. Вікіпедія [Електронний ресурс] : вільна енциклопедія. — Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki>.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Навчально-методична розробка з дисципліни
«МИСТЕЦТВО БАЛЕТМЕЙСТЕРА»
на тему:

«СПЕЦИФІКА ПОСТАНОВЧОЇ РОБОТИ ХОРЕОГРАФА В КОЛЕКТИВІ БАЛЬНОГО ТАНЦЮ З ВИКОНАВЦЯМИ РІЗНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ ТА ВІКУ»

Укладач

ШИРОКОВСЬКА Олександра Михайлівна,
старший викладач кафедри сучасної та бальної хореографії ХДАК

Друкується в авторській редакції

Комп'ютерний набір О. Широковська

Підписано до друку 27.01.2022р Формат 60x84/16.
Гарнітура «Times» Папір для мн. ап.
Ум.друк.арк. 5 Обл.-вид.арк. 4,5
Наклад 100. Зам №30

Адреса редакції видавця
ХДАК, 61057, Харків-57, Бурсацький узвіз, 4
Надруковано в лаб. множ. техніки